

4. Hohunov E. N. *Psykholohyya fizycheskoho vospytanyya y sporta : ucheb. posobyе dlya stud. vyssh. ped. ucheb, zavedeny / E. N. Hohunov, B. Y. Mart'yanov. – [2-e yzd., dorab.] – M. : Yzdatel'skyy tsentr «Akademya», 2004. – S. 62–63.*
5. Hurevych M. Yu. *Optymyzatsyya dvyhatel'noy aktyvnosti // M. Yu. Hurevych // Aktual'nye problemy fizycheskoy kul'tury y sporta. – 2009. – #5. – S. 11–14.*
6. Dolylna O. *Naukovo-metodychne zabezpechennya fizychnoho vykhovannya doshkil'nyat / O. Dolylna. // Doshkil'ne vykhovannya. – 2007. – # 7. – S. 14–16.*
7. Dud'ev V.P. *Psykhomotoryka: clovar'-spravochnyk / V.P. Dud'ev. – M. : Yzdatel'skyy tsentr «VLADOS», 2008. – 355 s.*
8. Lytvynova M. F. *Fyzkul'turnye zanyatyia s det'my ranneho vozrasta : tretyy hod zhyzny : praktycheskoe posobyе / M. F. Lytvynova. – M. : Ayrys-Press, 2005. – 288 s.*
9. Nemov R. S. *Psykholohyya : uchebnyk dlya studentov vyssh. uchebn. zavedeny / R. S. Nemov – M. : Yzdatel'skyy tsentr «VLADOS», 2000. – V 3 kn. – Kn. 2 : Psykholohyya obrazovanyaya. – S. 97–116.*
10. Permynova T. A. *Psykhofyzyolohycheskaya kharakterystyka zrytel'no-motornykh reaktsyy u detey doshkol'noho vozrasta / T. A. Permynova // Fyzycheskaya kul'tura v shkole. – 2007. – #4. – S. 56–58.*

Отримано редакцією 31.05.2017 р.

УДК 373

Олександр Іванович Курок,

доктор історичних наук, професор
кафедри дошкільної педагогіки і психології
Глухівського національного
педагогічного університету
імені Олександра Довженка,
e-mail: gnpuoffice@gmail.com

Галина Петрівна Барсуковська,

старший викладач кафедри
дошкільної педагогіки і психології
Глухівського національного
педагогічного університету
імені Олександра Довженка,
e-mail: natali_1957.nikita@ukr.net

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ ДО ОРГАНІЗАЦІЇ І ПРОВЕДЕННЯ ПІШИХ ПЕРЕХОДІВ З ДІТЬМИ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

У статті висвітлено проблему підготовки майбутніх вихователів до організації і проведення піших переходів, проаналізовано науковий і методичний доробок вітчизняних та зарубіжних педагогів з питань використання дитячого туризму, як засобу оптимізації рухової активності дітей дошкільного віку. Репрезентовано досвід викладання дисципліни «Основи дитячого туризму» у процесі формування фізкультурно-оздоровчої компетентності студентів спеціальності 012 «Дошкільна освіта» Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка.

Ключові слова: підготовка студентів до проведення піших переходів з дітьми дошкільного віку, фізичне виховання дітей дошкільного віку, рухова активність, дитячий туризм, піші переходи, туристична діяльність, туристичні вміння, фізкультурно-оздоровча компетентність, авторська регіональна програма.

Постановка проблеми. Нині спостерігається різке погіршення стану здоров'я дітей дошкільного віку внаслідок порушення екологічної рівноваги, неконтрольованого негативного впливу несприятливих факторів природного і соціального середовищ. Національними програмами «Освіта (Україна XXI)», «Діти України», «Здоров'я нації», Національною доктриною розвитку освіти одним із стратегічних завдань визначено збереження здоров'я дітей дошкільного віку. Воно знайшло відображення і в інших державних документах – Конституції України, Законі України «Про дошкільну освіту», Концепції національної безпеки України. Проблема зміцнення здоров'я дітей може бути вирішена шляхом якісної підготовки майбутніх вихователів до активного використання форм роботи з фізичного виховання дошкільників у природних умовах, зокрема піших переходів за межі ДНЗ.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема активізації рухового режиму дітей дошкільного віку в умовах природного середовища привертала увагу таких учених: О. Богиніч, Н. Бочарової, Г. Буковської, О. Вавілової, Е. Вільчковського, Т. Грицишиної, Н. Денисенко, Т. Дмитренко, М. Єфименка, Т. Зав'ялової, Л. Купріної, О. Курка, Т. Осокіної, М. Рунової, Е. Степаненкової, Ю. Чернишенка, Г. Шалигіної, та ін.

Так, Г. Шалигіна, вивчаючи питання активізації рухового режиму дітей дошкільного віку у природних умовах, розробила рекомендації щодо використання рухливих ігор та ігрових вправ для закріплення основних рухів. О. Вавілова з'ясувала, що, добирати рухливі ігри для піших переходів слід, урахувавши їх потенціал для комплексного розвитку рухових якостей. Т. Осокіна, досліджувала питання організації рухової діяльності дітей дошкільного віку в природних умовах, зокрема у весняно-літній сезон. Е. Вільчковський вивчав особливості методики проведення тематичних занять із ознайомлення дітей з елементами спортивних ігор і вправ, закріплення й удосконалення техніки їх виконання і вважає піші переходи важливим складником створення оптимального щоденного рухового режиму, засобом автоматизації рухових умінь і навичок. О. Курок надав рекомендації щодо добору рухливих ігор і вправ спортивного характеру для оптимізації рухової діяльності дошкільників на привалі, їх дозування залежно від віку вихованців, рухової підготовленості, пори року, погоди, мети і змісту прогулянок. Науковець дав низку порад щодо використання рельєфу місцевості та природних умов під час виконання дітьми рухів, а також написання конспекту пішого переходу, розробки маршруту, підготовки інвентарю [1]. О. Богиніч у своєму посібнику представила методику проведення занять ігрового типу, яка може бути використана у процесі підготовки і проведення піших переходів [2].

Н. Денисенко рекомендувала використовувати піші переходи як засіб оздоровлення дітей дошкільного віку і довела, що під час виконання фізичних вправ у природних умовах показники усіх фізіологічних систем вихованців активізуються і гармонійно взаємодіють між собою і з довкіллям. Дослідниця вважала, що у процесі піших переходів розвиваються компенсаторні функції організму дошкільника, підвищується опірність його організму несприятливим факторам зовнішнього середовища [3].

Н. Бочарова висвітлювала особливості проведення підготовчої до піших переходів роботи, виокремила функціональні обов'язки педагогів і персоналу ДНЗ з питань підготовки, проведення піших переходів і підведення їх підсумків, деталізувала методику організації і проведення рухливих ігор на основному привалі, розробила рекомендації з навчання дітей старшого дошкільного віку орієнтуванню на місцевості [4].

Над проблемою активізації рухового режиму працювала Т. Дмитренко, яка розробила методику ефективного поєднання малих, середніх, максимальних навантажень під час виконання фізичних вправ. Дослідниця довела, що максимальні фізичні навантаження, яких часто уникають вихователі, необхідні для підвищення функціональних можливостей організму дитини. Також вартою уваги є думка вченої, що слід уникати в роботі з вихованцями некорисних для них навантажень, наприклад, бігу у швидкому темпі, вправ з одночасним охопленням усіх груп м'язів. Натомість пропонує використовувати в роботі з дошкільнятами вправи з напруженням окремих груп м'язів.

М. Рунова вважає, що зберегти рухову діяльність дошкільника на оптимальному рівні можна за допомогою упровадження елементів креативної педагогіки і використання варіативного фізкультурно-ігрового середовища (природні умови), де основні рухи удосконалюються на основі відчуттів і сприймань. Також дослідниця вважає піші переходи засобом розвитку рухових якостей і основним компонентом здоров'язбережувальних технологій у фізичному вихованні дітей дошкільного віку [5].

Т. Зав'ялова розробила систему взаємопов'язаних прогулянок-походів, фізкультурних і пізнавальних занять, об'єднаних сюжетною лінією, в яких раціонально поєднані рухова, ігрова і пізнавальна діяльність. Пропонована дослідницею навчальна робота передбачає проведення практичних занять за типами: природознавчих прогулянок; прогулянок-розвідок; прогулянок-пошуків; занять-тренувань; сюжетно-рольових занять; колових тренувань; занять-змагань тощо. Також автор у своїй програмі окреслює широкий спектр засобів і форм, методів і прийомів туристичної роботи у ДНЗ: (фізичні вправи з максимальним використанням природного і соціального оточення, спрямовані на розвиток фізичних якостей, координаційних здібностей; прийоми навчання раціонального подолання природних перешкод і оволодіння технікою руху під час пішохідних прогулянок; спеціальні рухові завдання для розвитку орієнтування у просторі; рухливі ігри з пошуковими ситуаціями в приміщенні та на місцевості; доступні для дошкільників туристичні вправи прикладного багатоборства (в'язання вузлів, укладання рюкзака тощо).

Найважливішою сутністю туристичної діяльності, на думку Т. Грицишиної, є нерозривний зв'язок рухової діяльності дітей з вивченням елементів наук, практикою, довкіллям. Авторка зазначає, що регулярні прогулянки-походи, цільові прогулянки, піші переходи різної тривалості та інтенсивності, з подоланням перешкод, сприяють розвитку в дошкільників витривалості. Перебування ж дитини упродовж тривалого часу на відкритому повітрі в русі, на її думку, сприяє загартуванню організму. Проведення на місці привалу ігор-естафет, рухливих ігор, змагань, подолання смуги перешкод та виконання інших рухових завдань удосконалює рухові вміння дітей, розвиває їхні фізичні якості. Діяльність у цьому напрямі сприяє створенню активного рухового режиму в дошкільному навчальному закладі [6].

На думку іншої дослідниці, Г. Буковської, туристична діяльність є важливим засобом формування основ екологічної культури в дітей дошкільного віку. Зміст програми «Книга природи туристят», автором якої є Л. Купріна, поділено на блоки і спрямовано на формування в дітей дошкільного віку еколого-туристичних знань й умінь. Усю роботу з еколого-туристичної підготовки вихованців автор пропонує організовувати за принципом циклічності. Цікавими для туристичної роботи в ДНЗ, на нашу думку, є пропоновані у змісті програми форми роботи: екскурсії екологічною стежиною; уроки доброти; уроки мислення; конкурси; КВК, вікторини; трудові десанти; складання екологічних карт; фенологічні спостереження; екологічні свята; інсценування екологічних казок; нетривалі походи; ігри туристської тематики.

Формулювання мети статті – репрезентувати досвід підготовки майбутніх вихователів до проведення піших переходів у процесі вивчення дисципліни «Основи дитячого туризму».

Виклад основного матеріалу. Професійна діяльність вихователя ДНЗ має свої специфічні особливості. Низка дослідників підкреслює, що успішний фізичний розвиток дітей дошкільного віку, їх особистісна активність і соціальна спроможність залежать від методично правильного, цілеспрямованого керівництва фізичним вихованням. Тому специфіка фахової підготовки студентів зі спеціальності «Дошкільна освіта» полягає в тому, що інваріантні вимоги до майбутніх вихователів і характеристики компетенцій збагачуються специфічними особливостями професійної діяльності: урахування вікових особливостей дітей дошкільного віку, пошук та організація нових підходів до фізкультурно-оздоровчої діяльності. Вивчення практичного досвіду фізкультурно-оздоровчої роботи в ДНЗ засвідчує, що такі форми туризму як екскурсії, прогулянки, туристичні прогулянки, піші переходи використовуються в ДНЗ не часто, в основному з освітньою і виховною метою; рухова діяльність туристичної спрямованості не посіла ще належного місця в системі фізичного виховання і розвитку дітей

дошкільного віку. На наш погляд, це пов'язано з тим, що потребує удосконалення методика використання засобів туризму, перегляду організаційно-методичних підходів, що дозволить вихователям використовувати їх у роботі з дітьми в умовах дошкільного навчального закладу.

Туристична робота в освітньо-виховному процесі ДНЗ як складник фізичного виховання, має закласти підґрунтя для забезпечення фізичного здоров'я, комплексного підходу до формування моторних і психофізичних якостей дітей, забезпечення фізичної готовності до навчання у школі. Перебудова педагогічного процесу в дошкільних навчальних закладах відповідно до Базового компонента дошкільної освіти в Україні спрямована на використання могутнього потенціалу природних умов у фізичному вихованні дітей дошкільного віку. Сьогодні керівництво роботою з фізичного виховання в дошкільних навчальних закладах потребує перегляду. Про це свідчить значний відсоток дітей з відхиленнями у здоров'ї, з недостатнім рівнем оволодіння основними рухами та розвитком психофізичних якостей.

Відповідно до «Інструктивно-методичних рекомендацій» (додатку до листа МОН України від 02.09.2016 року № 1/9-456) «Щодо організації фізкультурно-оздоровчої роботи в дошкільних навчальних закладах» одним із основних завдань адміністрації і вихователів ДНЗ є створення найбільш сприятливих умов для правильного фізичного розвитку дитячого організму, підвищення його опірності інфекціям, а також для поступового і систематичного загартовування. Механізація побуту, зміни характеру і змісту процесу навчання, збільшення його напруженості – все це призводить до зниження рухової активності. Сьогодні потреба дітей у рухах задовольняється лише на 25-55 %. Вважаємо, що повноцінному розв'язанню оздоровчих, освітніх і виховних завдань, оптимізації рухової активності сприятиме проведення піших переходів – основної форми закріплення і вдосконалення основних рухів дітей у природних умовах.

Педагоги, психологи, фізіологи одноставно вказують на необхідність комплексного використання фізичних вправ і природних факторів та цінність їх поєднання. Безсумнівно, оптимізація фізичного виховання дітей у дошкільних навчальних закладах, урахування сучасних соціально-економічних проблем активізують прагнення багатьох освітян до активного пошуку нових підходів до проведення туристичної роботи в освітньо-виховному процесі ДНЗ. Аналіз наукового доробку в цій галузі, вивчення передового педагогічного і методичного досвіду засвідчують, що одним із таких підходів є комплексне застосування елементів туризму в роботі з дошкільниками. Сьогодні значну кількість методичних посібників і рекомендацій присвячено прогулянкам та екскурсіям. Питання активізації рухового режиму на етапі автоматизації рухових навичок під час піших переходів ще не знайшло належного місця в системі фізичного виховання дітей дошкільного віку. Однією з причин цього, на нашу думку, є неготовність вихователів організувати здоров'язбережувальний простір засобом туристичної роботи.

Як майбутні вихователі, так і досвідчені фахівці, мають усвідомити оздоровчу цінність туризму для дошкільників [5].

У вік технічного прогресу діти перевантажені інформацією, шумами, контактують з великою кількістю людей, відвідують по декілька гуртків, переглядають велику кількість телепередач, проводять багато часу за комп'ютером, дихають забрудненим повітрям, що призводить до гіподинамії, кисневого голоду, зниження активності, перенавантаження нервової системи. Піші переходи є не тільки потужним засобом профілактики вищезгаданих негативних явищ, але й можуть бути використані для лікування багатьох захворювань судинної, дихальної систем, поліпшення терморегуляції, підвищення тонуусу вегетативної і центральної нервової системи.

У Глухівському національному педагогічному університеті імені Олександра Довженка традиційно в процесі викладання дисципліни «Основи дитячого туризму» здійснюється ґрунтовна, поетапна підготовка студентів до роботи з фізичного виховання дітей дошкільного віку в природних умовах. Так, на першому етапі здійснюється формування бази теоретико-методичних знань студентів. Під час лекцій майбутнім фахівцям дається загальна

характеристика туристичної роботи в ДНЗ, зокрема піших переходів як важливого складника фізкультурно-оздоровчої роботи з дошкільниками. Вивчаючи основні поняття дисципліни, студенти усвідомлюють, що піший перехід – це форма організації туристичної діяльності, яка передбачає тимчасове (до 6 годин) перебування дітей дошкільного віку в природних умовах, виконання ними помірних навантажень, пов'язаних із пересуванням маршрутом, руховою діяльністю на привалі й оволодіння елементарними туристичними навичками. Дане визначення було сформульоване нами на основі перегляду й аналізу визначень поняття «піший перехід» різними авторами. У процесі лекцій студенти також отримують знання про оздоровчий ефект, який забезпечується руховою активністю дітей під час пішого переходу, комплексним впливом на їхній організм природних факторів, тривалим виконанням помірних навантажень у вигляді циклічних вправ.

У процесі лекцій студенти отримують уявлення, що піші переходи компенсують «руховий голод», активізують руховий режим у тих ДНЗ, які не мають достатньої матеріальної бази для здійснення фізкультурно-оздоровчої роботи. У природних умовах є можливість збагатити руховий досвід, сформувати навички ходьби пересіченою місцевістю, сформувати початкові навички виживання у природному середовищі. Цікаво дібрана рухова діяльність у природних умовах формує в дошкільників інтерес до заняття туризмом і фізичною культурою, підвищує мотивацію до здорового способу життя. Реалізуючи принцип міжпредметних зв'язків, студенти дізнаються, що обов'язковим складником туристичної прогулянки є робота з ознайомлення дітей з історією рідного краю. У процесі сприймання різних предметів, явищ суспільного життя дошкільник отримує багатий чуттєвий досвід, який необхідний для розвитку його мислення і мови. У дітей розвивається допитливість, розширюється кругозір, формуються первинні уявлення про традиції і культуру народу, закладаються основи національної самосвідомості [4]. Також у процесі викладу лекційного матеріалу студенти отримують знання про зв'язок дитячого туризму з іншими формами роботи з фізичного виховання дошкільників, про зміст піших переходів у різні пори року, про значення піших переходів для всебічного виховання дітей дошкільного віку. Слухаючи лекції, студенти дізнаються про функціональні обов'язки вихователів і персоналу ДНЗ з питань підготовки і проведення піших переходів з дітьми дошкільного віку. Також у процесі лекцій студенти отримують інформацію про види піших переходів, їх мету, завдання, методику проведення, способи регулювання фізичного навантаження вихованців. Під час однієї з лекцій студентам повідомляється, що якість піших переходів залежить від дотримання низки умов, які ми виокремили на основі проаналізованої літератури і спеціальних досліджень. Першою умовою ми визначаємо необхідність урахування можливостей ДНЗ з позицій його територіального розташування і наявності різноманітних природних зон для краєзнавчої, природоохоронної роботи і максимального забезпечення рухової активності дітей старшого дошкільного віку. Другою умовою є грамотний розподіл функцій вихователів і персоналу ДНЗ з питань проведення підготовчої роботи до пішого переходу і його самого. Третьою важливою умовою, на нашу думку, є залучення батьків до туристичної роботи (колективні обговорення, прийняття спільних рішень, участь у підготовці, проведенні, підведенні підсумків піших переходів). Готуючись до піших переходів, доцільно вчасно дати поради батькам з приводу одягу (він має бути виготовленим з натуральних матеріалів і зручним для виконання активних рухів), взуття (має бути розношеним, на достатньо товстій підошві). Обов'язково слід розповісти батькам про дотримання єдиних вимог щодо режиму дня, проведення загартувальних заходів, створення оптимальних умов для задоволення потреб дитини в активній руховій діяльності. Четвертою умовою нами виділено проведення підготовчої роботи з дітьми, а саме: створення позитивної психологічної установки на туристичну роботу, пробудження бажання якнайкраще підготуватися до майбутнього пішого переходу. Засобом реалізації цієї умови є гармонійне поєднання рухової, ігрової, пізнавальної, художньо-творчої діяльності дошкільнят. Особливу увагу слід приділити фізичній підготовці вихованців. П'ята умова передбачає ґрунтовну підготовку вихователя до проведення пішого переходу, а саме:

формулювання мети, визначення комплексу оздоровчих, розвивальних, красназавчих, екологічних завдань, розробка схеми маршруту, добір інвентарю, рухливих ігор, змісту естафет, вибір об'єктів для смуги перешкод написання конспекту. Наступна, шоста, умова стосується ефективної реалізації запланованої роботи на основному привалі. Сьомою умовою є грамотне підведення підсумків пішого переходу.

У процесі лекцій студенти дізнаються, що у фізкультурно-оздоровчій роботі дитячий туризм – це ранкові й вечірні прогулянки територією дошкільного навчального закладу і за її межами. Особливу увагу звертаємо на недоліки в забезпеченні оптимальної рухової активності дошкільнят в ДНЗ протягом дня, зокрема обмаль часу відводиться на активні рухи дітей, рухливі ігри, які використовуються під час прогулянок, одноманітні за тематикою і переважаючим рухом (наприклад, ігри з ходьбою і бігом типу «У ведмедя у бору», «Хитра лисиця»; ігри з повзанням, лазінням, киданням і ловінням предметів). Нажаль практично не використовуються ігри естафетного характеру, для оволодіння елементами спортивних ігор і вправ та вправ з використанням природних об'єктів. Тому зміст і напрями туристичної діяльності, що має організовуватися в ДНЗ, визначають зміст загальної підготовки юних туристів, на яку вихователі мають звертати особливу увагу. Пеньки, рівчачки, дерева, струмки, колоди, а також природний матеріал (шишки, жолуді, камінці, хмиз) стимулюють рухову активність дітей. Багаторазово, невтомно і без зниження інтересу, виконуючи різноманітні рухові дії на лоні природи (ліс, парк, лука, поле, берег річки), дитина виявляє м'язову розкутість, творчість. Під час руху в дітей удосконалюються навички ходьби пересіченою місцевістю, що забезпечує позитивну динаміку показників основних видів рухів і спортивних вправ. Істотний ефект мають дозована ходьба, біг середнім темпом, рухливі і спортивні ігри з бігом і стрибками. З метою підготовки до зимових туристичних прогулянок необхідно проводити додаткові заняття з дітьми, які недостатньо володіють технікою ходьби на лижах. Для спеціальної технічної і тактичної підготовки можна проводити тренувальні міні-туристичні прогулянки тривалістю 25-30 хвилин. Такі прогулянки організовуються на ділянці дитячого садка або прилеглий території. Для цього можуть бути використані екологічні стежини.

Майбутні фахівці в галузі виховання фізичної культури дітей дошкільного віку повинні уміти комплексно реалізувати туристичні, оздоровчі, тренувальні, красназавчі, екологічні завдання.

Завдання оздоровлення під час піших переходів реалізуються через правильну побудову розпорядку дня, раціональну організацію проходження маршруту з дотриманням оптимального чергування фізичних навантажень та активного відпочинку, доцільного використання впливу природних чинників на всі системи організму дитини. Успіх роботи майбутнього вихователя буде залежати від того, наскільки він зможе зорієнтуватися в спеціальній методичній та популярній літературі.

Значні зміни відбуваються у вдосконаленні, в першу чергу, витривалості, а також сили, швидкості, координаційних здібностей. Доведено, що дітям старшого дошкільного віку цілком доступне оволодіння найпростішими туристичними вміннями і навичками, які значно збагачують їх рухову діяльність і є основою для більш серйозних занять туризмом у шкільні роки. Беручи до уваги низку вивчених студентами дисциплін фізкультурно-оздоровчого циклу, майбутні вихователі роблять висновок, що цікаво продумана рухова діяльність дітей у природних умовах формує інтерес до заняття туризмом і фізичною культурою, підвищує мотивацію здорового способу життя. На цьому етапі під час лекцій ми знайомимо студентів з низкою вітчизняних і зарубіжних програм, роблячи акцент на регіональних і даємо завдання ознайомитися зі структурою програми, проаналізувати її зміст, принципи створення, зробити порівняльну характеристику. Чільне місце на етапі формування теоретико-методичних знань про дитячий туризм у майбутніх вихователів посідає їх інформування про важливість використання у туристичній роботі з дошкільниками авторських, особливо регіональних програм. Ми акцентуємо увагу студентів на авторській програмі «Рюкзачок» випускниці нашого університету, вихователя-методиста дошкільного навчального закладу «Сонечко»

Охтирської міської ради Сумської області Валентини Іллівни Абакумової. Під час лекції студенти отримують інформацію про програму. Цю програму роботи розроблено відповідно до вимог Базового компонента і спрямовано на забезпечення реалізації завдань теоретичної підготовки юних туристів-дошкільників (формування у дітей знань у галузі фізичної культури, основ туризму, роботи з краєзнавства, навчання орієнтування на місцевості), формування морально-вольових якостей, позитивних рис характеру, технічної підготовки дітей до туристичної діяльності (оволодіння технікою руху під час пішохідних прогулянок, участь у виборі місця бівуаку, його організації за допомогою дорослих, раціональне подолання природних перешкод); фізичної підготовки дітей до туристичної діяльності (загальної: розвиток фізичних якостей; спеціальної: формування вмінь і навичок пішохідних прогулянок). Також у програмі репрезентовано добірку фізичних вправ з оптимальним використанням природного і соціального оточень, спрямованих на розвиток рухових якостей, координаційних здібностей, раціональне подолання природних перешкод і оволодіння технікою руху під час пішохідних прогулянок; спеціальні рухові завдання для розвитку орієнтування в просторі; рухливі ігри з пошуковими ситуаціями; доступні для дошкільників туристичні вправи прикладного багатоборства (в'язання вузлів, укладання рюкзака) як матеріал для практичної реалізації теоретичних завдань. Окрім цього програма містить інтегративний матеріал для здійснення всебічного виховання дітей дошкільного віку під час туристичної діяльності, зокрема, для розвитку мовлення, й артистичних здібностей.

Згідно з програмою робота туристичного гуртка охоплює практичні тренування, дидактичні та рухливі ігри спортивно-туристичного та екологічного спрямування, читання художньої літератури, тематичні екскурсії, практичне застосування набутого досвіду під час туристичних походів, складання розповідей про отримані враження та образотворчу діяльність у природних умовах [7].

Програма «Рюкзачок» змістовно поєднує в собі реалізацію рухових завдань із ознайомленням дітей з природою рідного краю, різновидами ландшафту, правилами безпечної поведінки в природі, в дорозі, з розвитком уявлень про здоровий спосіб життя, психічних процесів, з вихованням інтересу до природи, бережливого ставлення до навкілля. Матеріали тематичного планування роботи гуртка ми використовуємо під час практичних занять із дисципліни «Основи дитячого туризму» з метою вправлення студентів у розробці конспектів піших переходів, моделюванню елементів підготовчої роботи до їх проведення і самих переходів у різні пори року. Отриманий на заняттях досвід, майбутні вихователі адаптують до умов роботи ДНЗ під час педагогічної практики. Програма гуртка «Рюкзачок» містить цінні для практичної роботи вихователя засоби реалізації завдань піших переходів (орієнтовна добірка рухливих ігор, ігор-естафет, теми для бесід, ілюстративний матеріал, схеми маршрутів, правила поведінки в природних умовах, укладання рюкзака, орієнтовні схеми маршрутів і рекомендації до їх змістового наповнення). До одного з практичних занять студенти отримують завдання розробити сценарій гри-симуляції – засідання методичного об'єднання вихователів на тему: «Регіональна програма В.І. Абакумової «Рюкзачок» і можливості її використання в практиці туристичної роботи ДНЗ». Одним із завдань контрольної перевірки знань із дисципліни є питання, яке стосується знань студентами авторських (зокрема регіональних) програм з туристичної роботи.

Другий етап – формування практичних компетентностей майбутніх вихователів, умовно ділимо на дві частини: половина практичних занять присвячена аналізу теоретичного матеріалу, зокрема авторських програм, решта практичних занять присвячена моделюванню й аналізу конспектів піших переходів. Під час перших практичних занять студенти представляють доповіді, реферативні повідомлення, порівняльний аналіз програм з туристичної роботи в ДНЗ, розробляють схеми маршрутів, добирають мету, пишуть програмовий зміст і складають конспекти піших переходів. Під час аналізу студенти звертають увагу на методичну правильність формулювання мети пішого переходу, на доцільність і ефективність поєднання оздоровчих, навчальних, розвивальних, виховних завдань, на добір

обладнання, дотримання структури заняття, оптимальний добір рухливих ігор та естафет, смуги перешкод відповідно до сезону, погоди, особливостей рельєфу та рухового досвіду дітей. На цьому етапі студенти усвідомлюють, що для того, щоб методично правильно написати конспект, бажано використовувати матеріал авторських, зокрема регіональних, програм. Якщо дозволяє погода, одне-два практичні заняття відводяться на проведення піших переходів околицями Глухова, за попередньо розробленими схемами і конспектами. Обов'язковим на цьому етапі є орієнтування майбутніх вихователів на використання матеріалів авторських програм у розробці власних конспектів і програм. Окрім цього студенти оформляють скарбничку вихователя, в яку поміщають власні конспекти і схеми маршрутів до них, добірки рухливих ігор, вправ та естафет для піших переходів у різні пори року, щоб використати під час практики і в майбутній роботі.

Педагогічна практика зі спеціалізації «Фізичне виховання» є третім етапом фахової підготовки майбутніх вихователів до туристичної роботи в ДНЗ. Під час проведення пробних і залікових піших переходів з дітьми старшого дошкільного віку в студентів формуються навички комплексної реалізації завдань фізичного виховання в умовах ДНЗ, а саме: студенти проводять піший перехід, аналізують і оцінюють його, вислуховують аналіз заняття здійснений вихователем, методистом, студентами-практикантами, пишуть протокол обговорення, роблять висновки. На цьому етапі студенти також репрезентують власні програми, проводять піші переходи, аналізують їх і оцінюють, розробляють рекомендації для вихователів щодо ефективної організації піших переходів чи інших форм дитячого туризму.

Висновки. Таким чином, підготовка студентів до організації і проведення піших переходів з дітьми дошкільного віку буде ефективною, якщо під час вивчення дисципліни «Основи дитячого туризму» її здійснювати в три етапи, ураховуючи при цьому особливості місцевості і, використовуючи авторські регіональні програми з туристичної діяльності дітей дошкільного віку. Подальші наукові розвідки будуть спрямовані на збагачення змістово-методичної частини туристичної роботи з дітьми старшого дошкільного віку, добір ефективних форм взаємодії з батьками вихованців у цьому процесі.

Список використаних джерел та літератури

1. Вільчковський Е. С. Теорія і методика фізичного виховання дітей дошкільного віку : навч. посіб. – [2-ге вид., перероб. та доп.] / Е. С. Вільчковський., І. О. Курок. – Суми : Університетська книга, 2008. – 428 с.
2. Богініч О. Л. Фізичне виховання дітей дошкільного віку засобами гри / О. Л. Богініч. – К. : Шк. світ, 2007. – 120 с.
3. Денисенко Н. Через рух – до здоров'я дітей : навчально-методичний посібник / Н. Денисенко, О. Аксьонова. – Тернопіль : Мандрівець, 2010 – 88 с.
4. Бочарова Н. И. Туристские прогулки в детском саду : пособие для практических работников дошкольных образовательных учреждений / Н. И. Бочарова. – М. : АРКТИ, 2004. – 116 с.
5. Рунова М. О. Рухова активність дитини в дитячому садку : посіб. для працівників дошкільних закладів, викладачів і студентів педвузів і коледжів : пер.з рос. мови / М. О. Рунова. – Х. : Ранок, 2007. – 192 с.
6. Грицишина Т. Маленькі туристи / Т. Грицишина. – К. : Редакція загальнопедагогічних газет, 2004. – 145 с.
7. Абакумова В. І. Програма туристичної роботи гуртка «Рюкзачок» / В. І. Абакумова // Сумський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти, 2013. – 41 с.

Александр Иванович Курок,
доктор исторических наук, профессор
кафедры дошкольной педагогики и психологии
Глуховского национального педагогического
Университета имени Александра Довженко,

e-mail: gnpuoffice@gmail.com

Галина Петровна Барсуковская,
старший преподаватель кафедры
дошкольной педагогики и психологии
Глуховського національного педагогічного
університету імені Олександра Довженко,
e-mail: natali_1957.nikita@ukr.net

ПОДГОТОВКА БУДУЩИХ ВОСПИТАТЕЛЕЙ К ОРГАНИЗАЦИИ ПЕШЕХОДНЫХ ПЕРЕХОДОВ С ДЕТЬМИ ДОШКОЛЬНОГО ВОЗРАСТА

В статье освещена проблема подготовки воспитателей к физическому воспитанию в природных условиях, сделан анализ научного и методического наследия отечественных и зарубежных педагогов по вопросам использования детского туризма, как средства оптимизации двигательной активности детей дошкольного возраста и реализации оздоровительных задач физического воспитания в ДОУ. Сделана презентация опыта преподавания дисциплины «Основы детского туризма» в процессе подготовки студентов специальности «Дошкольное образование» Глуховского национального педагогического университета имени Александра Довженко.

Ключевые слова: подготовка студентов к проведению пешеходных переходов с детьми дошкольного возраста, физическое воспитание детей дошкольного возраста, двигательная активность, детский туризм, туристическая деятельность, туристические умения, здоровьесберегающее пространство, авторская программа.

Oleksandr Kurok,
historical sciences doctor, Professor
the chair of preschool pedagogy and psychology
Oleksandr Dovzhenko Hlukhiv National
Pedagogical University,
e-mail: gnpuoffice@gmail.com

Halyna Barsukovska,
senior lecturer the chair of preschool pedagogy
and psychology
Oleksandr Dovzhenko Hlukhiv National
Pedagogical University,
e-mail: natali_1957.nikita@ukr.net

CHILDREN TOURISM AS THE MEANS OF PHYSICAL EDUCATION PROCESS OF THE PRESCHOOLERS OPTIMIZATION

Introduction. *Given the need to improve the health of the younger generation, the national program "Education (Ukraine of XXI)", "Children of Ukraine", "Health of the nation", the National doctrine of education development determines the formation of the preschoolers' health as one of the main strategic objectives. These objectives are reflected in the Constitution of Ukraine, Law of Ukraine "About Preschool Education", in the concept of national security of Ukraine. Today is the sharp deterioration of the preschoolers' health because of the ecological imbalance progressing, adversely affects on the health of the children. The problem of physical education, the development and strengthening of the preschoolers can be solved by optimization of the preschoolers' physical education.*

Analysis of recent researches and publications. *This problem attracted the attention of such scientists as E. Vilchkovskiy, N. Denysenko, E. Stepanenkova, T. Dmytrenko, H. Shalygina, A. Vavilova, T. Osokina, N. Bocharova, Y. Chernyshenko, M. Yefymenko, O. Bohinich, O. Kurok, M. Runova, H. Barsukovska and etc.*

The scientists investigated the organizational issues of the preschoolers' motor activity

implementation in natural conditions; they studied the special aspects of the traditional and themed physical education classes in the natural environment; N. Denysenko, for example, recommends to use the trekking as the means of the preschoolers' health improvement; N. Bocharova gives a set of recommendations how to train the senior preschoolers to orientate on the landscape.

Purpose. To present the regional experience of children's tourism using in the sports and recreational activities with the preschoolers.

Methods. Analysis of the literature, the study of practical experience.

Presentation of the basic material. Professional activity of the preschool teachers has its own specific features. Many researchers emphasize that preschoolers' successful physical development, their personal activity and social viability depends on a competent, committed leadership in physical education and development, finding ways to optimize it. The specificity of professional pedagogical preparation of the students of preschool education lies in the fact that requirements and features are enriched with specific features of professional activity such as accounting preschoolers' age features, search and organization new approaches to sports and recreational activities.

The study showed that such forms of tourism as sightseeing, walking, hiking, trekking have been using in the preschool institutions, mostly with educational and training purpose. Physical activities with a tourist focusing haven't take a proper place in the system of the preschoolers' physical education [1]. In our opinion, due to the fact that tourism methods requires the development and improvement. It will allow preschool teachers to use tourism in their work with children in the preschool institutions.

Physical education in the educational process of the preschool institutions, as the part of a comprehensive education must lay the foundation to ensure the physical and moral health, an integrated approach to the preschoolers' motor and psycho-physical qualities formation, improving their physical readiness for school.

However, the organization and management of physical education work in the preschool institutions requires revision. This is evidenced by the significant percentage of children with deviations in physical development, insufficient development of the preschoolers' psychophysical qualities. Today, the need of children in movement is restricted to 25-55 %. We believe that a full solution of health, educational and educational tasks of optimization of physical activity will contribute the organization and conduct of hiking as the main organizational form of consolidation and improvement of the preschoolers' basic movements in the natural environment. By the way, the teachers, psychologists, physiologists insist on the need of physical exercises and natural factors combination. The scientists H. Yurko, V. Frolov, O. Vavilova emphasize that for the strengthening of preschoolers' health the effect of physical activity and environmental factors are the most expedient [3].

Originality. There is no doubt that optimization of the preschoolers' physical education in the preschool educational institutions, modern socio-economic problems intensify the desire of many educators to search the new approaches for conducting tourism in the educational process of the preschool establishments.

One of such approaches is the integrated use of tourism elements in the work with the preschoolers. Today-available forms of tourism are using in the work with children, often with a didactic and educational purpose. The main reason is the unwillingness of the preschool teachers to organize health saving environment what can provide tourism.

Children's tourism is the morning and evening walks through the territory of preschool educational institutions and beyond it. In the contents of the excursions are included motional tasks of minor intensity. It is proven that senior preschoolers are able to mastery of basic tourism skills, which greatly enriches their motor activity and they are the basis for more serious hiking in the school years. Interestingly designed children's motor activity in the natural environment generates their interest to tourism and physical culture, to motivate and promote the preschoolers' healthy lifestyle. In the process of tourism activities the tasks of general and special physical training are using. Good effect have dosed walking, jogging at an average pace, outdoor and sports games with running and jumping.

Results In order to optimize the using of tourism resources in the sports and recreational activities we provide forms of physical education work's classification with the means of tourism

using.

The presented structure of the future preschool teachers activity includes: the list of the spheres and objects of professional activity, the disclosure of its major forms and it is the basis for the preschool teachers' qualifying characteristics. This classification reflects the characteristic tendency of modernity, in favour of the development of a dynamic rest, in which recovery efficiency is combined with cognitive activity.

Trekking can be used to treat many diseases of the cardiovascular and respiratory systems, to improve thermoregulation, and to increase the tone of the autonomic and central nervous system. The future specialists in the field of preschoolers' physical education should be able to realise healthy, training, local history and environmental tasks.

The success of the future teacher will depend on his ability to navigate in the methodical and popular literature.

In Oleksandr Dovzhenko Hlukhiv National Pedagogical University traditionally in the process of teaching and studying of the discipline "Basics of children's tourism" carries out students' thorough preparation for physical education work in natural conditions.

In this article we also highlight the programme of work developed by V. Abakumova «Backpack», which is designed in accordance with the requirements of the Base component and ensures implementation of the theoretical training tasks for young tourists-preschoolers.

This program includes the selection of the exercises with optimal use in the natural and social environment, aimed for the preschoolers' motor skills development. This program also includes integrative material for the preschoolers' comprehensive education during the tourist activities, in particular, the development of speech, theatrical outdoors activity. Program «Backpack» also combines meaningful implementation of motor tasks with the children's acquaintance with nature in their local area, varieties of the landscape, the rules of safe conduct at home, on the road, with the development of ideas about healthy lifestyles, mental processes, and development of interest to the nature, careful attitude to the environment. this program's thematic planning can be used during the practical lessons on the discipline " Basics of children's tourism". Program also contains the valuable advices of the practical work of hiking implementation.

Conclusion. *Thus, on the basis of active using of the regional tourist experience of the work with the preschoolers, we have modeled the optimization system future preschool teachers' practical training to preschoolers' physical education in natural conditions. Further research may concern a substantial part of tourist work with the preschoolers, namely the variability of the selection of outdoor games and exercises, the dosage physical load, recommendations on tools, methods and techniques of motor activity optimization in the different seasons.*

Key words: *preparation of students for carrying out of pedestrian crossings with preschool children, physical education of children of preschool age, motor activity, children's tourism, tourist activity, tourist skills, health-saving space, author's program.*

References

1. Vil'chkovs'kyj E.S. Teoriya i metody'ka fizy'chnogo vy'xovannya ditej doshkil'nogo viku : [navch. posib.] – [2-ge vy'd., pererob. ta dop.] / E. S Vil'chkovs'ky'j., I. O. Kurok. – Sumy' : Universty'tets'ka kny'ga, 2008. – 428 s.
2. Boginich O. L. Fizy'chne vy'xovannya ditej doshkil'nogo viku zasobamy' gry' / O. L. Boginich. – K. : Shk. svit, 2007. – 120 s.
3. Deny'senko N. Cherez rux – do zdorov'ya ditej : Navchal'no-metody'chny'j posibny'k / N. Deny'senko, O. Aks'onova. – Ternopil' : Mandrivec', 2010 – 88 s.
4. Bocharova N. Y'. Tury'stsky'e progulky' v detskom sadu : Posoby'e dlya prakty'chesky'x rabotny'kov doshkol'ny'kh obrazovatel'ny'kh uchrezhdeny'j / N. Y'. Bocharova. – M. : ARKTY', 2004. – 116 s.
5. Runova M. O. Ruxova akty'vnist' dy'ty'ny' v dy'tyachomu sadku : posib. dlya pracivny'kiv doshkil'ny'x zakladiv, vy'kladachiv i studentiv pedvuziv i koledzhiv: per.z ros. movy' / M. O. Runova. – X. : Ranok, 2007. – 192 s.
6. Gry'cy'shy'na T. Malen'ki tury'sty' / T. Gry'cy'shy'na. – K. : Redakciya

zagal`nopedagogichny`x gazet, 2004. – 145 s.

7. Abakumova V. I. Programa tury`sty`chnoyi roboty` gurtka «Ryukzachok» / V. I. Abakumova // Sums`ky`j oblasny`j insty`tut pislyady`plomnoyi pedagogichnoyi osvity`, 2013.– 41s.

Отримано редакцією 31.05.2017 р.

УДК 378.0+372.78

Олена Яківна Заїка,

кандидат педагогічних наук, доцент
кафедри дошкільної педагогіки та психології
Глухівського національного педагогічного
університету імені Олександра Довженка,
e-mail: zaikkael@gmail.com

ФОРМУВАННЯ ЗНАНЬ З МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА ЯК УМОВА РОЗВИТКУ ХУДОЖНЬО-ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ У МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ

У статті аналізуються погляди дослідників на значення, суть, структуру, зміст знань у сфері музичного мистецтва. Автором встановлено, що однією з педагогічних умов, які сприяють розвитку художньо-творчих здібностей майбутніх педагогів, є оволодіння знаннями з музичного мистецтва. Вирішення цього завдання досягається наповненням змісту освіти евристичними методами навчання, опорою на принципи педагогіки співпраці. У статті наголошується, що розвитку художньо-творчих здібностей сприяє засвоєння основних теоретичних положень, наукових понять з основ музичного мистецтва; теорії, історії та методики музичного виховання дітей; усвідомлення стилізового й жанрового розмаїття музичного мистецтва.

Ключові слова: знання, музичне мистецтво, розвиток, виконавство, художньо-творчі здібності, майбутні педагоги.

Постановка проблеми. Ефективність процесу музичного розвитку дитини залежить від володіння педагогом певними знаннями, уміння ними оперувати, бути готовим змінюватись та пристосовуватись до нових потреб ринку праці, оперувати інформацією, активно діяти, швидко приймати рішення. А це потребує спеціальної підготовки, яка б дозволила розвинути адаптаційні можливості майбутнього педагога для того, щоб уміти організовувати, утримувати під контролем і координувати особистісно орієнтований навчальний процес, обирати оптимальні засоби для досягнення поставлених педагогічних цілей.

Оскільки продуктивне осягнення змісту художніх образів та виконавське їх відтворення неможливе поза знаннями особливостей художньої мови, виконавських засобів виразності тощо, необхідно проводити художньо-виховну роботу зі студентами таким чином, щоб вони цілеспрямовано оволодівали основними поняттями мистецтва, зокрема виконавського, отримували хоча б елементарні відомості з історії світової художньої культури.

Особливої значущості в духовному потенціалі особистості у сфері музики набуває специфічний контекст, створений у процесі формування естетичних понять і категорій. Відображення найважливіших стилістичних, жанрових, формоутворювальних особливостей музичної мови здійснюється через оволодіння естетичним категоріально-поняттєвим фондом. До нього належить знання фундаментальних категорій (піднесене й низьке, прекрасне й потворне, трагічне й комічне) і категоріальних понять, пов'язаних з естетичним аналізом музичних творів (художній зміст, форма, образ, стиль, тема, ідея, а також композиція, структура, ритм тощо) [1, с. 71].

Аналіз досліджень і публікацій. Знання – відображення об'єктивних характеристик дійсності у свідомості людини. Знання виражаються в поняттях, судженнях, умовиводах, концепціях, теоріях, перетворюються на переконання і є керівництвом до практичної дії. Невід'ємними якостями справжніх знань є їх систематичність, усвідомленість, осмисленість.